

„Świadek Historii. Szpital Bersohnów i Baumanów”

23.07.2018 - 15.01.2019

Budynek przy Śliskiej 51/Siennej 60 został ufundowany przez dwie żydowskie rodziny, które stały się jego patronami. Służył jako szpital dla dzieci wszystkich wyznań. Pracował w nim między innymi Janusz Korczak. Z miejscem tym wiążą się dramatyczne losy wojenne Warszawy – szpital znajdował się na terenie getta. Po wojnie także spełniał funkcje medyczne, aż do 2000 roku, gdy połączono go z placówką dziecięcą w Dziekanowie Leśnym.

WYSTAWA

Muzeum Getta Warszawskiego, www.1943.pl

Kuratorka wystawy: dr Ewa Toniał

Organizacja wystawy: Muzeum Getta Warszawskiego, www.1943.pl

Projekt finansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Muzeum
Getta Warszawskiego

Warsaw Ghetto
Museum

מוזיאון גטו ורשה

Uczennice III klasy Szkoły Pielęgniarskiej przy Szpitalu Dziecięcym im. Bersohna i Baumanów wśród wykładowców i lekarzy szpitala, grudzień 1934 r.

W pierwszym rzędzie od prawej do lewej siedzą:

dr Jadwiga Hufnagel-Majewska, dyrektorka asystująca na Oddziale Pediatрії (Neonatologii);

Henryk Kroszczor, dyrektor administracyjny szpitala i szkoły pielęgniarek (trzeci od prawej);

dr Anna Braude-Hellerowa, dyrektorka szpitala (czwarta od prawej)).

Fot.: Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma.

Anna Braude-Hellerowa (1888–1942)

Lekarka-pediatrka, działaczka społeczna, współzałożycielka Towarzystwa Pediatrycznego Dzieci, w latach 1930–1942 dyrektor Szpitala Dziecięcego im. Bersohna i Baumanów. W czasie konspiracji prowadziła badania nad chorobą głodową, była odpowiedzialna za „klinikę głodu”. Do końca oddana swoim najmłodszym pacjentom, zginęła pierwszego dnia powstania w getcie, w piwnicy filii szpitala przy ul. Gęsiej 6/8. W 1942 r. opublikowała badania nad chorobą głodową u dzieci, które ukazały się w pracy pod tytułem „Badania kliniczne nad chorobą głodową. Badania kliniczne nad chorobą głodową wykonane w getcie warszawskim w 1942 r.”, pod redakcją dr. Emila Apfelmanna. Na zdjęciu: dr Anna Braude-Hellerowa.

Fot.: Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma

W czasie Powstania Warszawskiego w budynku działał lazaret Zgrupowania AK Chrobry II. Chore dzieci przewieziono do pawilonu okulistycznego.

Na zdjęciu: listy zaginionych wywieszone na murze szpitala polowego Zgrupowania Chrobry II, widok od ul. Siennej. Fotografia Alberta Gerlacha, ps. „Hawrań”, 25 sierpnia 1944 roku.

Fot.: Muzeum Powstania Warszawskiego

W czasie Powstania Warszawskiego szpital został zamieniony na lazaret Zgrupowania AK Chrobry II. Chore dzieci umieszczono w pawilonie okulistycznym. Już drugiego dnia szpital przyjął 70 powstańców.

Na zdjęciu: powstańcy ze Zgrupowania AK Chrobry II na tle murów szpitala.

Fot.: Muzeum Powstania Warszawskiego

Szpital Dziecięcy im. Bersohnów
i Baumanów w latach 30. XX w.
do najnowocześniejszych w Pol

Doskonale wyposażone sale ope
były przygotowane na nawet ba
skomplikowane zabiegi.

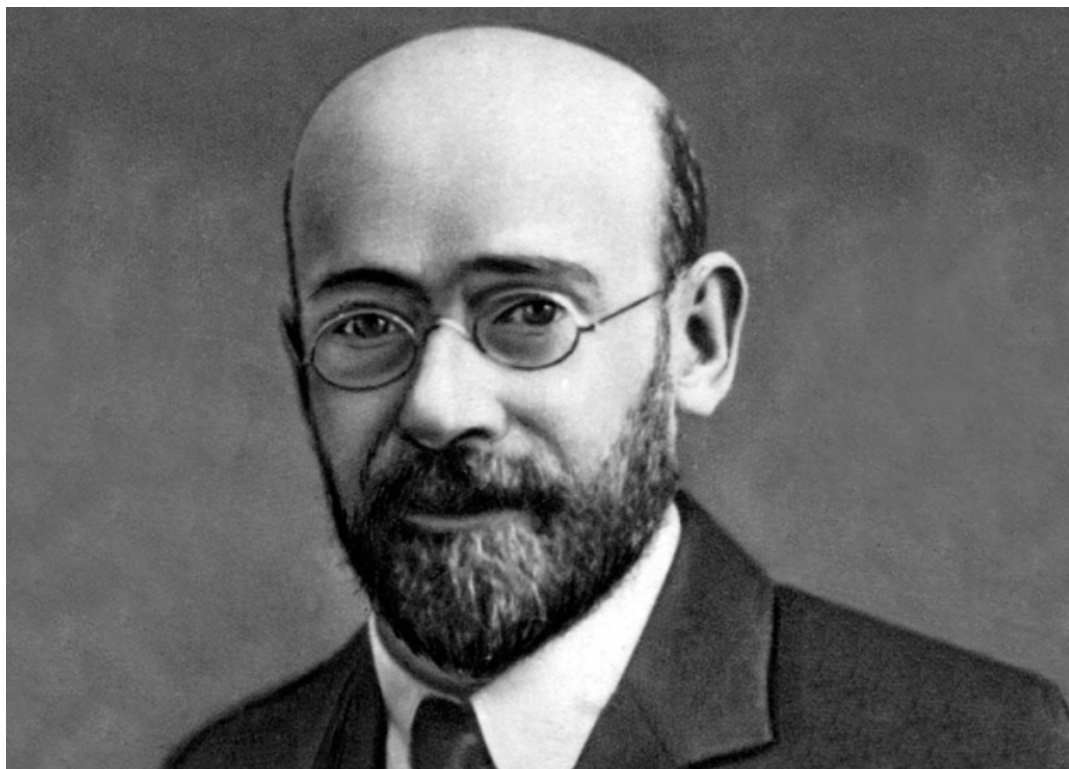
Fot.: Narodowe Archiwum Cyfrowe

W latach 30. XX wieku szpital, n
przyjąć 250 pacjentów, należał d
najnowocześniejszych placówek
pediatrycznych w Polsce.
Dysponował świetnie wyposażo
gabinetem rentgenologicznym
i laboratorium analitycznym.

Na zdjęciu: laborantka w pracow
analityczno-biochemicznej, rok

Fot.: Narodowe Archiwum Cyfrowe

W latach 1905–1912 w szpitalu jako lekarz-pediatra Henryk Goldszmit (Janusz Korczak).

Fot.: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Szpital dziecięcy, usytuowany pomiędzy ulicami Śliską a Sienną, powstał w latach 1876–1878, dzięki dwóm zasługom dla Warszawy rodzinom żydowskim: przemysłowców i filantropów: Bersohnów i Baumanów. Piętrok historyzujący gmach projektu Adolfa Goebbla, z wejściem od ulicy Śliskiej, wyróżniał się na tle pobliskich eklektycznych kamienic wyważonymi

Na zdjęciu: Szpital Dziecięcy im. Bersohnów i Baumanów na drzeworysie Stanisława Antoszewicza według fotografii Konstantego Brandla, nr 685 (15 sierpnia 1878), s. 11.

Budynek szpitala w latach 30. XX w. został rozbudowany według projektu Henryka Stifelmana, architekta związanego z Gminą Żydowską w Warszawie.

Gmach podwyższono o jedno piętro, a od Siennej szeroki taras dla dzieci cierpiących na choroby płuc. Sale szpitala pomalowano na jasne kolory. Wokół budynków urządzone zostały piękne ogrody.

Na zdjęciu: widok szpitala od strony ulicy Śliskiej. Lata 30. XX w.

Fot.: Narodowe Archiwum Cyfrowe

matografie.

encuski, dr. Coce użytecznego będzie dzielny pedagogiczne narzysiępnł miaa mikroskopij-twom.

e male grono widziało te ży-edynie pod sil-wały się dopie-osoby mogły aj arystokracji bry, jest instru-bulowanie nim stanie z niego ści i czasu.

padł na myśl skopu — foto-je zwyczajnym świadczenie by y od lat kilku ultra-mikroskop, ęni się bardzo znakomite. Ró-tylko, iż oświe-niotu odbywa ale z boku. Po-oniecznym, uko-

Dobroczyzna Warszawa.

Otwarcie oddziału oftalmicznego przy odnowionym szpitalu dla dzieci im. Bersohnów i Baumanów. Oddział ten powstał głównie dzięki ofiarności p. E. Dawidsohna. Szpital dla dzieci im. Bersohnów i Baumanów, którego energicznym kuratorem obecnym jest p. Edward Bersohn, urządzone jest według wszelkich wymagań higieny. Lekarskim zakładu jest dr. Henryk Goldschmidt, znany w literaturze pod pseud. Janusza Korczaka

W 1900 roku na tyłach szpitala, Siennej, wzniesiono pawilon okulistyczny ufundowany przez warszawską Gminę Żydowską i filantropów Dawidsonów.

Na zdjęciu: uroczyste otwarcie oddziału oftalmicznego w 1900 roku.

Fot.: Biblioteka Narodowa.

I A.

ukonstytuował
nia pracy rolni-
wo to ma na ce-
w Ahlem oraz
dla żydów.

ankier Zygmunt
m 100,000 marek,
enta ma służyć
ntek szpitalów
nia.

czas przemówień
rocesie Hilsnera
dsądnego, prote-
waniu popelnio-
iego. Wyrok spo-

ser dramatu drej-
du Clam, któ-
się w służbie nie-
króćce otrzyma

obchodzono nie-
brahama Goldfa-
o. Bankiet odbył
tnictwie publicz-

niegdy Opiekunki Ochrony I Gminy
Starozakonnych, odprawionem będzie
w Synagodze Zakładu tego nabożeń-
stwo żałobne, na które zaprasza się
krewnych, przyjaciół i znajomych nie-
boszczki.

Zarząd Szpitala dla dzieci fundacji Bersohnów i Baumanów

Podaje do wiadomości, że z powodu
grasującej obecnie epidemii ospy, odby-
wać się będzie w tymże szpitalu szczepie-
nie ospy ochronnej *bezpłatnie* zgłaszającym
się dzieciom *bez różnicy wyznania*, a to
w *poniedziałki, środy i piątki* od godziny
9-ej do 10 zrana.

Prezes Zarządu szpitala.
Mathias Bersohn.

KURATOR

Głównego Domu Schronienia starców, sierot
i paralityków Starozakonnych w Warszawie.

Podaje do wiadomości, że w ciągu kwartału
III r. b. wzięto z ofiar dobrowolnych na rzecz

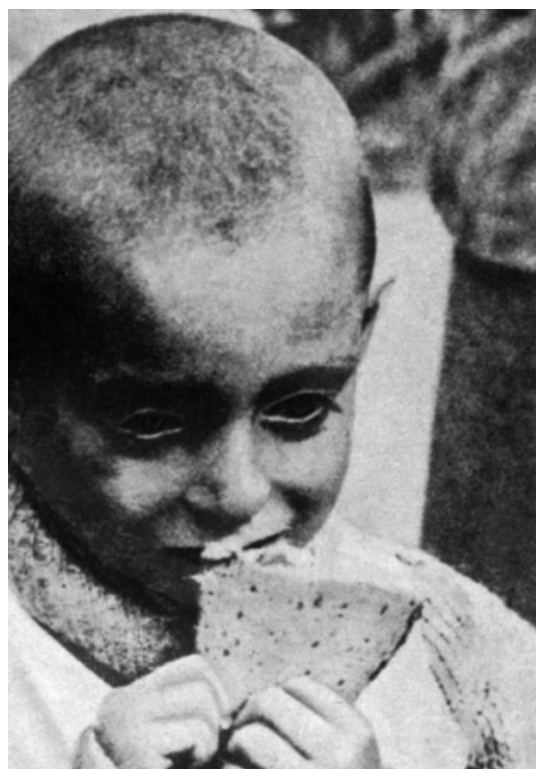

Fabryka Mokoto
Sklady Fabrycz
w Warszawie, Wierzb
w Łodzi, Piotrkowsk

Od początku istnienia szpital ud-
także bezpłatnych porad, bez w-
na wyznanie małych pacjentów.
Przyjmowali ich lekarze wielu
specjalności, m.in. dr Julian Kra-
pediatra i ordynator oddziału ch-
wewnętrznych, czy dr Maksymil-
chirurg.

Na zdjęciu: ogłoszenie o bezpla-
szczepieniach przeciw ospie dla
wszystkich potrzebujących, niez-
od wyznania.

Fot.: „Izraelita”, R. 35, nr 44 (16 lis-
1900), s. 8.

CHOROBA GŁODOWA

BADANIA KLINICZNE NAD GŁODEM
WYKONANE W GETCIE WARSZAWSKIM
Z ROKU 1942

WARSZAWA 1946

AMERICAN JOINT DISTRIBUTION COMMITTEE

W warunkach powszechnie panu-
w getcie głodu, przeludnienia i t-
odpowiednich warunków sanitar-
do szpitala trafiały tysiące dzie-
umierających z wycieńczenia.

W 1942 roku lekarze szpitala ro-
badania nad chorobą głodową. V
badań opublikowano w 1946 rok
tytułem Choroba głodowa.

Badania kliniczne nad głodem w
w getcie warszawskim w roku 1
pod redakcją ocalałego członka
badawczego dr. Emila Apfelbau

Na zdjęciu: karta tytułowa publi-
i jedna z ilustracji objawów cho-
głodowej u dzieci.

Przy szpitalu działała w latach 30. XX wieku szkoła pielęgniarek, w której pedagogami byli zatrudnieni w szpitalu lekarze.

Na zdjęciu: przyszłe pielęgniarki w szpitalu, w październiku 1935 roku.

Fot.: Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma.

się od tego wyroku do-
jąc byt obrazy zadanej
ionej, bez względu na
wę innemu oddziałowi
go osądzenia.

Hamburgu konferencji
brej wzięli udział także
dyrektor szkół Enders-
wykazywał niewłaści-
biblii. w szczególności
i; znajdują się bowiem
i nieszkodliwe dla lu-
oddziaływające na wy-
we dzieci. Ze wzglę-
konieczność ułożenia,
starego testamentu Ze-
vi temu przyklasnęło.
uczyciele przy wzmian-
i w Niemczech wykład
a już z odpowiednich

Z okazji równoupra-

— Ruch chorych w szpitalu dla dzieci fundacji Bersohnów i Baumanów za m. Czerwiec r. b.

	chł.	dziew.	razem
Pozostało z m. Maja r. z.	25	9	34
Przyjęto na kur. w m. Czerwca	26	11	37
razem	51	20	71
Wyszło	30	11	41
Zmarło	4	4	8
Zostaje	17	5	22

W ambulatorjum dla chorych przychodnich istnie-
jącem przy szpitalu, udzielono porad lekarskich:

dzieciom żydowskim . . .	3009
„ chrześcijańskim . . .	940
razem	3949

— **Oflary.** Na wpisy dla uczniów p. M. G. rs. 2.
Na kolonje letnie z pensji p. Perl 16 sukienek.

Odpowiedzi redakcji.

Szpital, liczący początkowo 24 łóżka, przyjmował chore dzieci bez względu na wyznanie.

W przyszpitalnym ambulatorium w latach 1871–1881 przyjęto 20 000 dzieci, z czego prawie jedną trzecią stanowiły dzieci nieżydowskie.

Na zdjęciu: ogłoszenie ze statystyki pacjentów przyjętych w 1896 roku w „Izraelita”, R. 31, nr 28 (17 lipca 1896), s. 6.

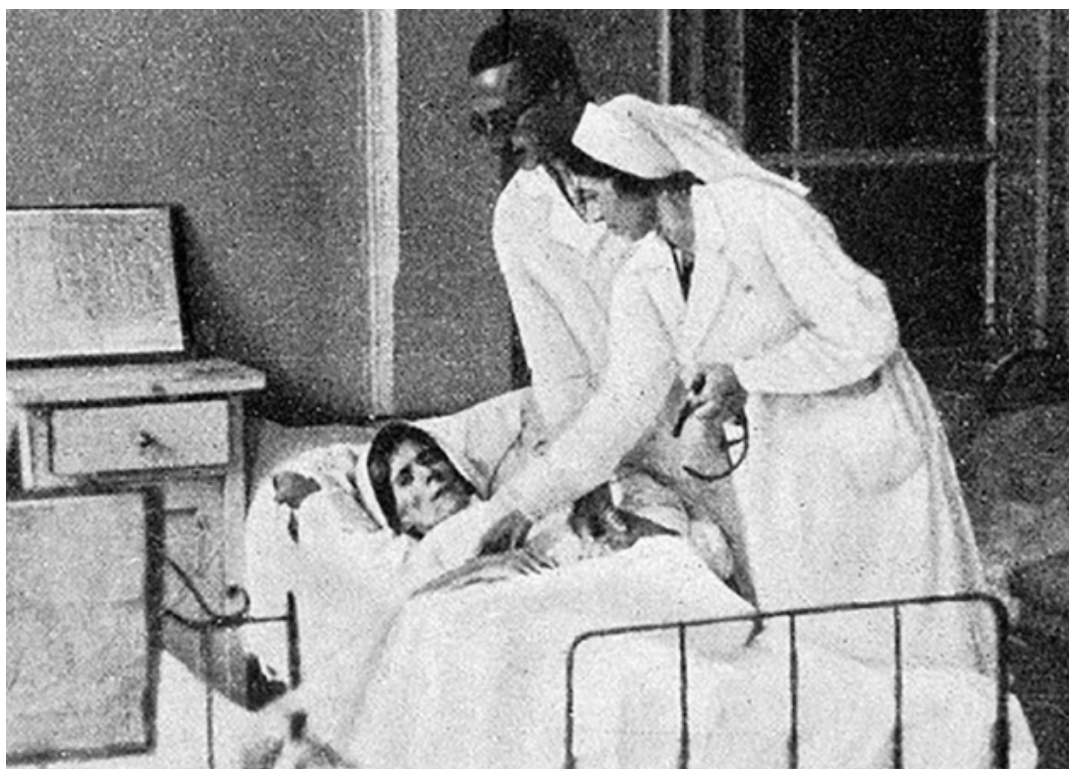

Zabytkowy budynek Szpitala Dzieci im. Bersohnów i Baumanów po II wojnie światowej nadal służył dzieciom.

W 2023 roku w jego murach zostało otwarte Muzeum Getta Warszawy z wystawą stałą.

Na zdjęciu: widok budynku Szpitala Dzieci Warszawy w 1975 roku. W tle Osiedle za Żelazną Bramą zbudowane na ruinach dawnej dzielnicy żydowskiej.

Fot.: Polska Agencja Prasowa/Jola

W listopadzie 1940 roku szpital się na terenie tzw. małego getta. W warunkach powszechnie panujących w getcie głodu, którego ofiarami najczęściej padali dzieci, w lutym 1941 roku w Szpitalu Dziecięcym im. Bersohnów i Baumanów rozpoczęto badania kliniczne nad chorobą głodową. Przerwano je latem 1942 roku, w ramach tzw. Wielkiej Akcji w Warszawie (Grossaktion Warschau), kiedy w warszawskich Żydów, w tym również lekarzy tego szpitala, została zamordowana w Treblince.

Na zdjęciu: badania nad chorobą głodową. Ilustracja z publikacji Choroba głodowa. Badania kliniczne nad głodem w warszawskim getcie w roku 1941. Pod redakcją dr. Emila Apfelbauera, wydanej w Warszawie w 1946 roku.

W 1953 roku w budynku otwarto im. Dzieci Warszawy, a po modernizacji w 1993 roku umieszczono w nim Wojewódzki Szpital Zakaźny im. Dzieci Warszawy.

W 2014 roku obiekt przestał służyć celom medycznym.

Na zdjęciu: personel i mali pacjenci Szpitala im. Dzieci Warszawy w 1953 roku.

Fot.: Polska Agencja Prasowa/Jola

Po wojnie w budynku szpitala mieściła się siedziba Centralnego Komitetu Zdrowia w Polsce. Pozbawiony dachów i stropów grzewczych został przebudowany na biura i mieszkania dla pracowników.

W 1953 roku w budynku otwarto Wojewódzki Szpital Zakaźny im. Dzieci Warszawy.

Fot.: Polska Agencja Prasowa/Jola

Historii:

Bersohnów i Baumanów w Warszawie

W przy ulicy Śliskiej 51/Siennej 60 powstał jako Szpital dla Dzieci im. Bersohnów w latach 1876-78, dzięki zapisom dwóch zamożnych rodzin, które stały się o tej nowej placówki. Początkowo dysponował jedynie 24 łózkami dla pacjentów. W strzeni lat w szpitalu pracowało wielu znanych lekarzy, m.in. Henryk Goldszmidt (Korczak), praktykujący w tej placówce jako pediatra w latach 1905-1912.

W roku po przebudowie szpitala jego dyrektorem została dr Anna Braude-Hellerowa, ektorem administracyjnym Henryk Kroszczor. Pełnili oni swe obowiązki do 1942 roku. W wybuchu wojny szpital dysponował blisko 250 łózkami i uchodził za jeden wocześniejszych szpitali dziecięcych w Polsce.

W szczęśliwie nie ucierpiał w czasie bombardowań stolicy we wrześniu 1939 roku. W rozpoczęciem okupacji Niemcy wyznaczyli jako komisarza szpitala dr. Wacława znego, lekarza z Inowrocławia. Wbrew obawom okazał się on bardzo życzliwy wobec lu, a nawet, jak wspominał Marek Edelman (pracujący jako goniec), wspomagał ną konspirację w getcie warszawskim. O ile pierwsze miesiące okupacji były dla lu szpitala względnie normalne, o tyle okres po utworzeniu gettaznaczony został nością zmierzania się z niewyobrażalną tragedią humanitarną Żydów zamkniętych za . Wskutek sztucznie stworzonego w getcie głodu, straszliwego stłoczenia i braku ednich warunków sanitarnych, do szpitala trafiały tysiące dzieci, które masowo y na gruźlicę, chorobę głodową, tyfus plamisty i inne choroby.

W roku lekarze szpitala brali udział w badaniach nad chorobą głodową. Część wyników

ich badań została opublikowana po wojnie w książce pod redakcją dr. Emila Apfelba 12 sierpnia 1942 r., w związku z likwidacją przez Niemców tzw. małego getta, szpitala. Jego mali pacjenci zostali przeniesieni do istniejącej od października 1941 roku filii ulic Żelaznej i Leszno. W obliczu deportacji do obozu śmierci w Treblince, wielu z nie poddanych przez lekarzy eutanazji. Anna Braude-Hellerowa opiekująca się grupą dzie w kwietniu 1943 roku, w czasie powstania w getcie warszawskim. W sierpniu 1944 roku, po wybuchu Powstania Warszawskiego, w budynku szpitalnym zorganizowano powstańczy lazaret Zgrupowania AK Chrobry II. Placówka była przyst do potrzeb chirurgii wojskowej. Przeszło przez nią ok. 2 000 rannych. Szpital mimo bombardowań przetrwał do końca powstania.

7 marca 2018 r. premier Mateusz Morawiecki oraz wicepremier i minister kultury i d narodowego Piotr Gliński ogłosili wspólnie, że budynek dawnego szpitala stanie się Muzeum Getta Warszawskiego. Wystawa stała muzeum ma być dostępna dla zwiedz od kwietnia 2023 roku.

Główną ideą przyświecającą twórcom Muzeum Getta Warszawskiego, których pracan dyrektor Albert Stankowski, jest opowiedzenie historii życia i śmierci warszawskich i uwięzionych w getcie.

Wystawa ma przypomnieć, jak ważne dla wszystkich ludzi wartości zostały w getcie zakwestionowane przez okrucieństwo wojny i Zagłady. Będzie to więc opowieść o ro o ratowaniu życia, o wierności Bogu, o trudach zachowania godności. Twórcy muzeu upamiętnić codzienne, tragiczne losy więźniów getta, zryw powstańców z 1943 roku, ze strony sprawiedliwych sąsiadów, oraz powiedzieć o tych sąsiadach, którzy okazali obojętni lub niesprawiedliwi. W muzeum należą pamięcią zostaną otoczeni też pow warszawscy, zwłaszcza ci, którzy stali się pacjentami szpitala w czasie Powstania w

„Świadek Historii. Szpital Bersohnów i Baumanów”

kuratorka wystawy: Ewa Toniak

organizacja wystawy: Muzeum Getta Warszawskiego

projekt finansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Data wydarzenia: 2018-07-23

Data wydruku: 2023-05-31 09:18

Źródło: <https://1943.pl/wystawy/swiadek-historii-szpital-bersohnow-i-baumanow/>